

2. Альманахъ «Бессарабца» - Графический, исторический, статистический, экономический, этнографический, литературный, и справочный сборник, Москва 1903, p. 105-107
3. „Архитектура сельских жилых домов Молдавии,, - З. Моисеенко, Кишинев - 1973
5. „Памятники молдавской архитектуры 14-19вв., - К.Д.Роднин, Государственное Издательство „Картя Молдовеняскэ,, , Кишинев – 1960, с.46-48
6. „Всеобщая история архитектуры,, том 3 – „Архитектура Молдавии и Валахии,, - Ю.С.Ярлова, Ленинград-Москва 1966, с.465
7. „Дом и хозяйство румынского крестьянина,, – Джорджета Стойка, изд. «Меридиане», Букурешть 1984
8. „Casa Mare,, - Ion Druță, Chișinău 1971 p.8
9. „Mobilierul țăranesc românesc,, – Roswith Capesius, Editura Dacia, Cluj – 1974
10. „Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional,, - Materialele Conferinței Internaționale, Chișinău – 2007 p. 72
11. “Geneza și evoluția cromaticii tradiționale în spațiul carpato-danubiano-pontic” - Șofranksy Zinaida, Teză de doctor habilitat, Chișinău, 2008, p.58

CORELAȚIA FILOSOFIE – ȘTIINȚĂ: SPECIFICITATE ȘI UNITATE ÎN REFLECȚIILE GÂNDITORILOR ROMÂNI DIN SEC. XX

Mafei Vitalie, I. univ., UTM

Corelația filosofiei cu alte forme ale culturii constituie o problemă dominantă în filosofia românească a sec. XX. Concepțiile lui Mircea Vulcănescu în această privință sunt exprimate, în special, în lucrarea *Pentru o nouă spiritualitate filosofică* [1 p. 53]

Drept început și în vederea analizei conceptului de filosofie, M. Vulcănescu pornește de la definiția propusă de H. Spencer: filosofia este efortul de unificare *totală* a cunoștințelor, deosebit de efortul de unificare *parțială* a lor. Pentru a ajunge la scopul propus, gânditorul pune problema dacă există o posibilitatea de a găsi o unitate între această definiție și cea clasică: iubirea de înțelepciune. Este necesar de menționat faptul că această definiție a filosofiei nu are nimic comun cu cea a lui H. Spencer. Este o constatare generalizatoare făcută de H. Spencer asupra diverselor modalități de a concepe filosofia, de a gândi conceptul de filosofie. Desigur, filosoful acordă filosofiei un caracter special, unic – este o

cunoaștere ce depășește cunoașterea obișnuită, ea este o cunoaștere de gradul cel mai înal de generalitate "... cunoașterea cea mai umilă este cunoașterea *neunificată*; știința este cunoștința unificată parțial; filosofia este cunoștința complet unificată" [2 p. 583]

Punând în analiză problema dată, evidențierea esenței filosofiei, gânditorul, trece la evidențierea corelației între *filosofie și știință*, unde specifică deosebiri în *afirmațiile științifice și cele filosofice* (care sunt cele mai importante). Afirmatiilor științifice le acordă – obiectivitate, relativitate și insumabilitate. Afirmatiilor filosofice le acordă – subiectivitate, caracter absolut și imposibilitatea de a se suma. Asupra corelației obiectivitate-subiectivitate, M. Vulcănescu afirmă că "nici o afirmație științifică nu e mai a cuiva"; [3 p. 54] afirmația celui care a formulat-o întâi nu are valoare, pentru că ea poate avea un caracter *dat*. Această obiectivitate științifică există de la sine "afirmația însăși este premeditată în caracterul ei de adevăr științific", dacă reproducând împrejurările ea (afirmația științifică) nu poate să existe. Astfel, afirmația științifică este legată de lucruri existente, de împrejurări, de metode care sunt utilizate și nu de numele persoanei.

M. Vulcănescu, evidențiază caracterul comun și deosebiri ale relației filosofie-știință: judecata, afirmații, negații, sumabile-nesumabile (afirmațiile științifice unifică faptele și se bazează pe experiență), obiective-relative (afirmația științifică este relativă, dar în același timp obiectivă). Adevărul științific este repetabil, verificabil, are aceleași metode de extragere.

El subliniază originalitatea cercetării filosofice. Afirmatia științifică este obiectivă, adică a tuturor și a nimănui. Orișicării afirmații existente aplicând metode noi i se poate adăuga adevăruri noi, în plus știința are caracter sumabil (nu exclud afirmațiile ci le integrează, indiferent de caracterul lor de completare sau negare). Altfel par a fi afirmațiile filosofice – ea este personalizată, este a cuiva, începe cu critica afirmațiilor existente. Pentru autorul afirmației este unica adevărată, celelalte sunt erori. Adevărul filosofic, afirmă autorul, este nesumabil, astfel, sistemele se juxtapun ori se întrepun.

Deosebirea, diferența "dintre sistemele filosofice se datorește tocmai pretenției de unificare totală a experienței". [4 p. 54] Unificarea totală pentru un filosof, este o unificare a lucrurilor pe care le știe. Apare o segregare a câmpului cunoștințelor, care are un caracter subiectiv pentru că experiența pe care o unifică filosofii este deosebită de la unul la altul, cât și adevărul. Unificarea totalității experienței pe care o exprimă filosoful este în dependență de limita cunoașterii sale (căci el unifică cea ce cunoaște). În plus, trebuie să ținem cont că sistema filosofică exprimată ține de câmpul conținutului sufletesc al autorului (care poartă un caracter subiectiv). În acest sens, constată gânditorul "unificarea totală nu e niciodată pentru un filosof decât o pretenție" [5 p. 54]

Afirmația filosofică, poartă o amprentă subiectivă, pentru că nu toate faptele neliniștesc gânditorii. Împrejurările, circumstanțele vieții sufletești, eul personal, sunt anumiți parametri care ceează diversitatea valorificării. Dorința de a unifica toată experiența, și de a o unifica rațional într-un sistem filosofic este suspectabilă. În aceste circumstanțe autorul pune o întrebare intelegentă la existența acestei dileme filosofice, "... înseamnă aceasta că activitatea filosofică este o activitate fără rost? [6 p. 55] Nicidecum, afirmă el, pentru că unificarea materialului care constituie câmpul experienței personale, este o funcție a conștiinței personale (ea nu este a tuturor). Filosoful, are o obligație de a reacționa în virtutea totalității experienței sale. Această reacție este una gândită, una intelectuală. Filosoful, acolo unde este lămurit, caută prilej pentru o nouă întrebare, caută o posibilitate de a fi altfel, decât cum e. Este refuzul de a integra anumite elemente, de a împăca anumite lucruri. Neacceptarea, înlăturarea inevitabilului este o caracteristică a filosofului. Acceptarea inevitabilului îl poate face pe om fericit, în acest caz el, nu este filosof. Reiese, că filosofia este necesară pentru cei nefericiți, dar aceștea pot găsi refugiul în religie – orientată spre salvare. Pentru M. Vulcănescu, filosofia este încercarea gândului de a pătrunde existența. Ea e în aceeași măsură o disciplină și o boală, filosoful î-și pune întrebări. Sarcina filosofului este într-o subtilă dialectică, aceea de a pune întrebări acolo unde alții nu au nici o nedumerire, și nu a pune, a-ți pune întrebări. Filosofia este subiectivă, se caracterizează prin originalitatea gânditorului și are o nuanță absolută. Aspectul subiectiv, individual în tratarea faptului de cercetare filosofică pune accentul pe originalitatea, personalitatea filosofului. Orice filosofie se vrea o imagine sintetică, cu caracter de adevăr, deoarece filosofia lui este singura filosofie adevărată. Pentru M. Vulcănescu această unificare este mai degrabă dezirabilă, dorită, ci nu una reală. Nici un filosof nu poate generaliza asupra totalității experienței, deoarece obiectiv nu poate deține toate datele pozitive, subiectiv nu poate include experiența tuturor individualităților umane. Din cele evidențiate anterior reiese că filosofia, este orientată spre subiect, pe când, cunoașterea științifică este orientată spre obiect. Dar poate exista un câmp al filosofiei orientat spre obiect? Autorul consideră că da. În sistema filosofică există anumite poziții tipice cu caracter obiectiv, care răsar periodic din succesiunea sistemelor și care evidențiază câmpul filosofiei, "... natura temelor de cercetare filosofică; modul de desfășurare, de integare a faptelor; legătura reală a problemelor; afinitățile de problemă, de material și de orientare filosofică" [7 p. 57] Filosofii, își pun unii altora material, probleme și soluții exprimate prin cuvinte (care evoluează la același filosof). "Filosofia este o construcție rațională, o manifestare, o dimensiune fundamentală a spiritului uman. Ea este raționalul, perceptivul, empiricul, trăirea. Filosofia este o construcție teoretică, generalizatoare a practicii sociale și istorice a oamenilor, a

teoretizării științifice, a plămuirii artistice, a opțiunelor politice și etice de la care pornind elaborează idealul social și uman” [8 p. 291]

Specificul filosofiei și a conștiinței filosofice, corelația dintre filozofie și alte forme ale culturii este profund analizat în creația lui L.Bлага. În lucrarea sa *Despre conștiința filosofică*, L.Bлага încearcă să legitimizeze filosofia în fața celor ce-i pretind să satisfacă exigențe care nu-i sunt proprii. Argumentarea lui Bлага se centrează pe demonstrarea ireductibilității filosofiei la știință.

Evidențiind specificul, necesitatea și autonomia filosofiei, gânditorul român argumentează că filosofia este unul din modurile umane fundamentale pentru a rezolva „ceea ce este”. Filosofia îl ajută pe om să se cunoască pe sine, să-și formeze o cunoștință de sine, care sunt propriile sale realizări, dar raportate la realitatea socială, să-și formeze conștiința alterității care este conștiința respectului pentru ceilalți alături de care trăiește. În condițiile în care statutul filosofiei era negat de unii, desfigurat de alții, sub influența neopozitivismului, pragmatismului etc., L.Bлага își extrage argumentele pentru apărarea filosofiei atât din istoria spiritului uman, care ne oferă spectacolul impresionat al apariției gândurilor filosofice „când într-o formă mai rapsodică, când în forma accentuat sistematică a unor viziuni complexe asupra lumii și a vieții,”[9 p. 26] cât și din investigarea locului și rolului filosofiei în arhitectură și anatomia spiritului uman. Filosofia echivalează cu o „*trezire a spiritului*”, aidoma aceleia pe care o mărturisește Kant, „trezit” de David Hume din „somnul dogmatic”.

Din reflecțiile lui L.Bлага, putem deduce următoarea concluzie: filosofia e determinată de cea mai omenească nevoie a omului: de a depăși prezentul și de a crea. Filosofia este cea mai înaltă reacție spirituală prin care societatea se autoreglează, se perfecționează și în cele din urmă, progresează. De asemenea, L. Bлага menționează faptul că filosofia contribuie la formarea *conștiinței filosofice*. Conștiința filosofică este o filosofie a filosofiei. La ea se ajunge prin întoarcerea gândirii filosofice asupra ei însăși.

În concepția lui Bлага, esența conștiinței filosofice rezidă în puterea ei de a ne trezi din somnul dogmatic în care cădem mereu și de a ne spori, astfel, luciditatea.

Conștiința filosofică, ca și cea artistică, este nivelul cel mai înalt de conștiință de care s-au învrednicit doar cei mai mari filosofi, respectiv, artiști care au dovedit și o deosebită luciditate, menționa Bлага. Ea este o stare specifică a conștiinței, prezentă atât în sfera filosofiei propriu-zise, cât și în celelalte domenii ale creației spirituale;

Argumentând necesitatea și autonomia filosofiei, L. Bлага menționa că adesea necesitatea și autonomia filosofiei sunt puse la îndoială, uneori apropiind-o prea mult de știință, încercând de a întemeia filosofia ca o *știință riguroasă*, alteori înrudind-o exagerat cu arta. „Nici cei ce se căznesc fără succes de altfel, să prefacă filosofia în „știință”, nici cei ce vor s-o legitimizeze ca „arta”, sau ca

”poezie de concepte” nu respectă autonomia reală de care filosofia în strălucitele ei momente a dat atâtea dovezi.” - accentua el. [10 p. 31]

De asemenea, autonomia filosofiei este amenințată și prin cerința unei *verificări directe* a ideilor sale. Însă, atenționa L. Blaga, specificul ideilor metafizice constă tocmai în aceea că ele nu pot fi supuse unei verificări (confirmări sau infirmări) directe; ele trebuiesc privite ca „viziuni de sine stătătoare”, având „logica lor interioară” și oferindu-ne sugestii revelatoare pentru destinul nostru cognitiv și axiologic în raport cu transcendența. Vocația supremă a filosofiei este aceea de a făuri o lume care este alta la fiecare mare metafizician - o lume de adâncime și măreție, de armonie interioară și sensibilitate particulară.

Autonomia filosofiei este argumentată de L. Blaga și prin caracterul *viziunii filosofice* și *accentul transcendental*. Viziunea filosofică este una de *cuprindere a totului* (pe orizontală) și a adâncimii (pe verticală). Spațiul viziunii filosofice este un *spațiu imaginar, simbolic*, în cuprinsul căruia se clădește lumea proprie a filosofiei și are loc *ideația filosofică*. Este un spațiu în care liniile orizontale, schițate de însăși experiența sensibilă, interferează cu planurile de adâncime, verticale. Atunci când vorbim de *dimensiunile* unei viziuni filosofice avem în vedere nu numai întinderea spațiului imaginar, dar și verticalitatea, gradul de profunzime a planurilor ei problematice.

Cu referire la privește “accentul transcendental”, L. Blaga definește acest concept nu în manieră kantiană, ci ca *punct arhimedic* al oricărei construcții filosofice originale, ca nucleu în jurul căruia se desfășoară întreaga creație ideatică a unui gânditor. Este punctul de certitudine care poate să ofere un suficient sprijin schelăriei arhitectonice ce garantează clădirii filosofice oareșicare durabilitate.”^[11 p. 117] Accentul transcendental, în viziunea lui Blaga, este punctul de contact al gândului filosofic cu transcendență. Posibilitatea transcenderii conștiinței este însăși *condiția de posibilitate* a filosofiei, iar accentul transcendental afirmat este însăși saltul în transcendență sau transcendența asumată. Fiecare sistem filosofic se folosește de accentul transcendental, fără de care nu putem concepe însăși vocația filosofiei, menționa L. Blaga. Astfel, la filosofii ionieni acest accent constă în armonia și colaborarea între inteligență, simțuri și introspecție; în gândirea eleată, accentul transcendental se deplasează pe gândirea conceptual - logică, dominată de principiul noncontradicției; în filosofia lui Platon - pe puterea de viziune ideativă a spiritului grație căreia poate sesiza singurele existențe absolute - Ideile, la Descartes - pe tăria rațiunii, pe capacitatea ei de a elabora concepte clare și distincte, iar la însuși Kant *accentul transcendent* constă în *rațiunea etică* “care ne-ar deschide, prin postulatele ei, perspective valabile spre lumea numenală transcendentă. Postulatele rațiunii practice... adică ideea de Dumnezeu, de

nemurire și de libertate, sunt considerate de Kant ca ferestre ale credinței, ca adevărate spărturi prin care privim în transcendență”, menționa L. Blaga. ^[12 p. 122]

L. Blaga insistă și asupra *eficienței* filosofiei. Nu doar știința are funcție utilitară, dar și filosofia, care nu este „un joc gratuit al spiritului”. Ea satisface „exigențele spirituale mai profunde ale omului”^[13 p. 144], existența umană fiind o existență în orizontul misterului, cu nevoia imperioasă de a-l revela. „Metafizica ar fi într-adevăr un simplu ”joc gratuit” , dacă omul ar trăi numai în orizontul lumii concrete, în zarea simțurilor și în vederea autoconservării. Dar a defini astfel omul înseamnă a-l constrânge la un exod pe patru labe spre antepreistorice. Situația reală nu admite o asemenea reducere, căci omul trăiește în chip accentuat și alt orizont, orizontul misterului, pe care el simte nevoia de nedomolit de a și-l revela prin plâsmuiri metafizice. Orizontul misterului ține structura când mai clară, când mai obscură, dar fundamentală, a conștiinței umane, iar setea de a revela misterul prin plâsmuiri metafizice este un corolar necesar al acestei structuri umane. Vom respinge epitetul de ”joc gratuit” cu care unii spectatori refuzați de spirit, califică preocupările metafizice. În perspectiva pentru care pledăm, preocupările metafizice apar mai curând ca simptome ale unei tragice seriozități, inerentă genului uman.”^[14p. 146] De aici nevoia de filosofie a omului, de aici exigențele sale metafizice.

Fiind vorba de ceva structural și înrădăcinat ființei noastre, „desființarea elanurilor metafizice ar însemna o mutilare a ființei umane. Plâsmuirile metafizice rămân, cu alte cuvinte, pentru spirit o hrană cel puțin tot atât de necesară, ca și cea materială pentru organismul animal... Nu există om, care să-și merite calificativul din moment ce-l despuem de metafizică”, chiar dacă cei mai mulți oameni se mulțumesc cu o filosofie de circulație curentă, în acord cu simțul comun.^[15 p. 146] Concluzia lui L. Blaga este una sugestivă: „Distrugători” de metafizică au fost și vor mai fi, dar metafizica a continuat și va continua să existe.”...Știința înregistrează succese pe linia civilizației...filosoful înregistrează succese pe linia culturii.”^[16 p. 147]

Delimitarea între filosofie și știință se face atât cu referire la aportul lor la civilizație și cultură, cât și după alte criterii. L. Blaga menționa că filosofia și știința diferă prin obiectivele lor majore care condiționează atitudini distincte față de experiența empirică: filosoful aspiră să devină autor al unei lumi, dar pentru aceasta el trebuie să fie în stare a converti în termeni de înțelegere umană un mister existențial amplu și adânc, ceea ce îl îndeamnă să-și articuleze problematica față de un tot ce depășește extensiv și intensiv limitele experienței. Omul de știință își asumă rolul de cercetător al unui domeniu delimitat din câmpul infinit al fenomenelor și tocmai de aceea misterul pe care se străduiește și el să-l convertească în termeni de cunoaștere conceptual-științifică este circumscris și delimitat mai ales pe orizontala câmpului cunoașterii decât pe verticala și dimensiunea adâncului. „Filosoful este prin intenție autor al unei

lumi. Prin aceasta se lămurește de la sine cum se face că în cuprinsul filosofiei experiența și construcția teoretică se declară, în general, amestecate în alt dozaj, decât în cuprinsul științei. Pentru filosof experiența în totalitatea ei este un pretext pentru o interpretare de extremă, superlativă amplexare, care rămâne ținta demersurilor sale. Pentru omul de știință experiența în totalitatea ei devine un prilej de diviziuni a muncii; el se situează într-un sector al experienței și aici, în acest cadru, el completează *teoretic* anume goluri, pe care gândirea le descoperă, rămânând ca aceste completări să fie verificate ulterior direct, tot prin experiență... Experiența este pentru el <<instanță>>, atât o primă cât și o ultimă instanță. Filosoful interpolează experiența în masive preocupări teoretice; omul de știință interpolează actele teoretice în masa experienței. Experiența dobândește așadar, un anumit rol în filosofie și un altul în știință. În filosofie avem de-a face cu o experiență-pretext, în știință cu o experiență-instanță... Omul de știință se menține chiar și prin actele sale teoretice în zona experienței. ^{57]}

Ideile lui L. Blaga în ceea ce privește rolul experienței în știință și filosofie rămân și azi juste. Filosofia captează experiența, o asimilează viziunilor ei teoretice, dar nu se poate lipsi de experiență. O experiență lărgită nu duce obligatoriu la o nouă viziune filosofică, dar provoacă întotdeauna asemenea tensiuni între experiență și teorie, încât filosofia însăși, chiar având la dispoziție un spațiu teoretic mult mai vast decât știința, chiar dacă spontaneitatea ei teoretică îi dă mai multe posibilități de mișcare, nu poate rămâne indiferentă, ci suportă înnoiri de interpretare, de anticipație și chiar de viziune.

Aspecte importante ale raportului dintre filosofie și știință reies și din diferența obiectului, problematicii și chiar a modului de a pune și rezolva problemele. A pune o problemă înseamnă a isca o întrebare căreia trebuie să i se găsească răspuns, dar problema însăși nu e alcătuită doar din *date obiective* sau atitudini față de datele obiective, ci dispune și de un anumit *conținut subiectiv*. Datele obiective alcătuiesc *aria problemei*, iar conținutul ideativ este un factor de problematizare și un ghid spre soluționare sau un factor de prefigurare a răspunsului. L. Blaga numește toate acele aspecte de articulare și problematizare care nu fac parte din datele obiective, *zarea interioară a problemei*. „Aria unei probleme filosofice o constituie totdeauna, fie explicit, fie implicit, totul existenței (lumea), iar zarea interioară a unei probleme filosofice rămâne totdeauna într-un mare grad indeterminată; din contră, o problemă științifică are totdeauna o arie circumscrisă și o zare interioară complex determinată.”^[18 p. 67] Problematica filosofică se referă deci la totul existențial, iar anticipările pe care le angajează în perspectiva soluțiilor sunt extrem de abstracte, atingând *zona categoriilor*. Aceste moduri distincte de a problematiza au consecințe ample în cele două domenii de cunoaștere: „dotată cu o zare interioară indeterminată, filosofia dispune de o *extraordinară* spontaneitate și de un amplu câmp de

mișcare. Știința, în schimb, este îngrădită de o zare determinată și ca atare, libertatea sa de mișcare în prefigurarea soluțiilor este mai limitată.”

Delimitând filosofia de știință, L. Blaga le apreciază pe ambele ca având o mare valoare. El a prețuit înalt știința, care a ocupat un loc important în preocupările sale. Una din lucrările cuprinse în *Trilogia valorilor - Știință și creație* e consacrată științei, știința fiind tratată aici în aspect axiologic. În perioada postbelică, L. Blaga a reluat preocupările pentru problemele filosofice ale științei în lucrarea *Experimentul și spiritul matematic* și în cursul *Aspecte antropologice*. Filosoful român elogiază știința pentru ceea ce a izbutit să realizeze spre folosul omenirii:

„Sublime roade a dat știința în curs de câteva secole reușind să desmărginească orizonturile genului uman și în multe privințe să schimbe chiar fața pământului.”
[19 p. 94] Dar toate acestea știința le-a realizat, în mare măsură, și pentru că a știut să-și delimiteze domeniul de cercetare, aria fenomenelor pe care este chemată să le cerceteze. Între filosof și omul de știință trebuie să fie o comportare bazată pe modestie și respect reciproc. Anomalia scientistă se produce atunci când spiritul științific își depășește atribuțiile și „devine ofensiv dincolo de limitele sale firești”, cuprins de ispita unei expansiuni prin transfer de atitudini, perspective, metode și idei fie în câmpul de cercetare al altor științe, fie în cel al filosofiei. Concluzia lui L. Blaga e că atât problematica filosofică, cât și cea științifică, are nevoie de metode adecvate de cercetare și soluționare.

Vom încheia prin a prezenta unele concepții cu referire la raportul dintre filosofie și alte forme ale culturii, expuse de Gabriel Liiceanu în lucrarea *Încercare în politropia omului și a culturii*. Înainte de a trece la analiza relației filosofie – știință, gânditorul supune reflecției întrebarea dacă este filosofia o știință; și constată faptul că de la apariția filosofiei până la perioada contemporană avem un deficit în problema definirii acestei științe (lipsește aspectul simplității și rigorii). Puncte vulnerabile sunt constatate în delimitarea ei în plan spiritual, cât și în determinarea obiectului ei de studiu, fapt care trezește un șir de speculații, inclusiv și existența ei ca știință. O asemenea abordare a filosofiei vine din conștiința comună, aceasta în genere consideră că poate trăi și fără serviciile filosofiei (un lucru evident în societatea contemporană). Mai mult decât atât, din păcate, o asemenea poziție se regăsește și la oamenii de știință ”Astăzi tot mai mulți oameni de știință contestă filosofiei de a concura sau măcar de a ajuta cu ceva spiritul angajat în drumul cunoașterii științifice”. [20 p. 8] În urma acestor observații, gânditorul consideră că acum filosofia este obligată să-și justifice existența sa, determinându-și funcțiile și domeniul său de studiu.

Relația filosofiei cu știința a fost de la primele ei conexiuni una foarte apropiată, de acea specificul ei s-a pierdut în istoria aceste mijlociri. De la bun început filosofia a luat întâietatea, îndeplinind funcții proprii științei. ”Toate locurile inaccesibile științelor deveneau domenii de expansiune ale filosofiei,

modalitățile exacte de investigare ale științei fiind înlocuite de cele speculative ale filosofiei”^[21 p. 9] Ca urmare, reflecțiile filosofiei naturii (de gândirea metafizică) asupra spațiului, timpului, mișcării, materiei etc., se atribuie *preistoriei* științelor naturii, făcând abstracție de caracterul istorico-cronologic. Asumându-și acest rol, de concurare al filosofiei funcțiilor științei, filosofia și-a creat un pseudo-obiect și un pseudo-specific. Odată cu maturizarea domeniilor științelor, filosofiei i s-a șterbit repetat poziția ei, prin ieșirea de sub tutela sa a psihologiei, sociologiei, politologiei, eticii și esteticii.

O altă modalitate prin care filosofia își maschează obiectul său ”*am putea-o numi epistemologică*”^[22 p. 10] se reflectă prin maturizarea științelor și determinarea arsenalului de cercetare a lor în mod *orbesc*, pe motiv că nu erau cointeresate în perfecționarea instrumentelor, în examinarea critică a cunoașterii. Ulterior, grație lui Kant, filosofia a fost transformată într-un laborator al expertizelor pure. La momentul de față, oamenii de știință, se orientează de sinestător asupra cunoașterii. ”Filosofiei i-a rămas sarcina, o dată mai mult, de a-și judeca propria condiție”^[23 p. 10]

O a treia modalitate prin care filosofia (în raport cu științele) își pierde obiectivitatea sa este cea de a deveni o știință de generalizare. Aici, constată autorul, că cele mai generale legi ale naturii sunt exprimate de către reprezentanții științelor naturii. Cele sociale sunt exprimate de către sociologie, și cele față de gândire - de către logică și psihologie. De aici constată autorul, filosofia nu are cum să se dezvolte astăzi pe linia completării sau complementării științelor (științele își pot prelungi singure problematica, până la nivelul metateoreticianului). În final, se constată că filosofia nu realizează spiritul, deoarece științele exacte realizează, generează, autonom materialul preocupărilor viitoare (dezvoltarea însăși a științelor generează material propriilor preocupări). Gânditorul rezumă că ”... dacă în atâtea și atâtea rânduri de-a lungul corelației științe – filosofie, filosofia a avut un pseudo-obiect fiind constrânsă să-l camufleze pe cel propriu, faptul s-a datorat preluării temporare și neadecvate a unor sarcini ale științei de către filosofie”^[24 p. 10]. Scopul științei este de a pătrunde prin spirit în modul de a fi al naturii.

Pentru a-și păstra demnitatea, și modul său de a fi (în urma confluenței cu științele naturii și abordarea confuză a funcționalităților sale), filosofia trebuie să devină *științifică*. Dar paradoxal este faptul, că îndată ce filosofia a devenit științifică, ea și-a pierdut *specificul*. Înclinația de a găsi un gen proxim al filosofiei în știință și invers este nonsens (ambele sunt forme ale cunoașterii). Filosofia în raport cu știința posedă factori comuni ca: mijloace de exprimare, moduri formale de construcție, limbajul conceptual, discurs rațional. Știința tinde să obțină conținuturi pure, fără subiectivitatea savantului.

Știința, filosofia, arta și religia sunt patru modalități ale spiritului, care nu suport o determinare prin reciproce subordonări. Aceste patru realități sunt

privite de către autor ca fiind autonome: filosofia e filosofie; știința e știință; arta e artă; religia e religie. La momentul de față filosofia se delimitează ferm de știință, anume acum e momentul ca filosofia să se ridice la rangul propriului ei statut.

Evidențind specificul filosofiei, gânditorul, după analiza relației filosofie-știință, examinează raportul filosofie-artă, ”ca și arta, filosofia crește din necesitatea profundă a spiritului de a descoperi în realitate esențe umane” [25 p. 12]. Prin relația artă-filosofia sunt evidențiați factori comuni ca: intenția și atitudinea, care transpun în practică instituționalizarea subiectivității. Filosofia face din realitate prin privirea omului, o lume subiectivă, una idealistă. Filosofia apelează la fapte sau teorii științifice în vederea integrării specifice a unor momente la nivelul unei viziuni largi. Prin această viziune largită (a culturii științifice) filosoful abordează produsele științei din prisma stilisticii spiritului, ca operă de creație, în acest sens filosofia ar scoate obiectivul din știință și l-ar orienta umanului. Scopul filosofiei este de a realiza existența **conștiinței**, ca parte unitară, pe lângă cea a fenomenelor (naturii). ”Filosofia nu face altceva decât să conserveze existența ca existență dedublată (obiect-subiect), să păstreze adică lumea cu conștiința ei cu tot”. [26 p. 13] Știința evidențiază caracterul obiectiv, material al realității asupra lumii, filosofia preia lumea conștiinței, presupune subiectivul, eu-ul, antropocentrismul. Filosofia are ca scop, funcție de a păstra prin spirit felul *egocentric* de a fi al spiritului.

Concluzii:

Desigur reflecțiile privind corelația filosofiei cu alte domenii ale sferii existențe umane ocupă un loc special în reflecțiile gânditorilor români. În mod special a fost evidențiată o direcție a acestor relații și anume cea a filosofiei cu știința. În reflecțiile lui M. Vulcănescu față de problematica dată se evidențiază aspectul de completare și cooperare ale acestor domenii. Sunt evidențiate caracteristicile lor comune și cel specific. Izvorul cunoașterii filosofice și celei științifice. L. Blaga în reflecția problemei date, tinde să niveleze reductibilitatea filosofiei la știință, evidențind astfel specificul și deducând autonomia filosofiei. Filosoful acordă atenție eficienței filosofiei, pentru a combate spiritul existent cu privire la secarea filosofiei. Autorul evidențiază caracterul specific, individual al filosofiei și științei de unde scoate în relief importanța ambelor științe în cunoașterea umană. G. Liiceanu pune în discuție caracterul științific al filosofiei, problematica ei în plan istoric. Determină caracterul autonom, nereducționalismul științei, filosofiei, religiei și a artei. În final gânditorul determină obiectul și scopul filosofiei, reducând aceste la studiul conștiinței, a eu-lui față de lume.

Bibliografie:

1. M. Vulcănescu, *Pentru o nouă spiritualitate filosofică* - Conceptul de filosofie. p.53

2. H. Spencer, *Primele principii*, Apud: N. Bagdasar, V. Bogdan, C Narly, Antologie filosofică. Filosofi străini. Ed. a doua Buc 1943, p.583-584
3. M. Vulcănescu, *Pentru o nouă spiritualitate filosofică* - Conceptul de filosofie. p.54
4. Ibidem p.54
5. Ibidem p.54
6. Ibidem p.55
7. Ibidem p.57
8. M. Vulcănescu, *Pentru o nouă spiritualitatea filosofică*, V.1 p. 291
9. Lucian Blaga, *Despre conștiința filosofică*, Ed. Faclia, 1974, p. 26.
10. Ibidem p.31
11. Ibidem p. 117
12. Ibidem p. 122-123
13. Ibidem p. 144
14. Ibidem p. 146
15. Ibidem p. 146
16. Ibidem p. 147
17. Ibidem p. 57
18. Ibidem p. 67
19. Ibidem p. 94
20. Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului și a culturii*. Ed. Cartea Românească, Buc. 1981, p.8
21. Ibidem p. 9
22. Ibidem p. 9
23. Ibidem p. 10
24. Ibidem p. 10
25. Ibidem p. 12
26. Ibidem p. 13

EDUCAȚIA EUROPEANĂ

Guțu Crina, UTM

Rezumat: Educația este un fenomen social, specific uman, care apare odată cu societatea, dintr-o anumită necesitate proprie acesteia – aceea a dezvoltării omului ca om, ca forță de muncă și ființă socială. De-a lungul istoriei, educația și-a demonstrat rolul vital pentru dezvoltarea civilizației, culturii, umanității, pentru creșterea gradului de ordine și raționalitate în viața socială, pentru cultivarea valorilor spirituale și conferirea în acest fel a unui statut elevat condiției umane. Educația europeană este fondată pe respectul pentru deminitatea umană, libertate, democrație, egalitate, respect. Valorile implimentate în fiecare cetățean european sunt comune Statelor Memtre pentru